

הוורד בגן הנוי

אוקטובר 2015

מאת חברי ועדת ורדים:

רונזה אמארה, אביגיל הלר, ישראל גלון, דלית קסלסי, אילן קרן צור, איילת מילר,
חיים סטף, דפנה הלביץ, שוש עינב, עמוס רוזנטל, שוש ויצמן, אביב לוי,
יובל קוצר ויובל תמיר

מבוא

ויליאם מוריס; צילום: אביגיל הלר

כבר מאות שנים, הוורד "מוכתר" כמלך הגן בארצות רבות בעולם. בארץ גדלים מספר רב של ורדים. בהשוואה למיני צמחים עשבוניים רב-שנתיים, הטיפול וההשקעה בו מניבים תוצאות טובות יותר באופן יחסי: שפע פריחה, מגוון צורות צימוח וגבהים שונים, עונת פריחה ממושכת, צבעי פריחה מגוונים, צבעי שלכת ופירות קישוטיים.

המגוון הגדול של השימושים בוורד בגן הנוי, כמו שיחים זקופים, שיחים קשתיים, מטפסים, משתרעים, ורדים על גזע ועוד, מאפשר אינספור שילובים שלו בגינות, כבודד או בקבוצה קטנה, בערוגה הפורחת עם מיני עשבוניים רב-שנתיים או עם

פרחים עונתיים. הפרח של ורדי הגינות, בעיקר מכלואי-התה, הוא פרח יפה, אצילי וריחני, המתאים הן לגינה והן לקטיף לאגרטל.

גן ציבורי שנשתלו בו ורדים נחשב בעיני התושבים בשכונה למושקע ויוקרתי. השילוב של הפרח

הצבעוני עם העלים הגדולים והירוקים אהוב מאוד על הציבור. היום קיימים זני ורדים שאינם דורשים טיפול רב ומתאימים במיוחד לגינות הציבורי. זנים אלו יכולים לפרוח בשפע גם ללא גיזום חורפי כלל או עם גיזום יחיד אחת לכמה שנים, והם חזקים ועמידים למחלות.

בשנים האחרונות הצטמצם השימוש בוורד בגן הנוי. לוורד מוניטין לא מוצדק של צמח "מפונק", קשה לאחזקה, ובעל צריכת מים גבוהה. דימוי זה נובע בעיקר מחוסר ידע,

שילוב ורדים בגינה; צילום: שרה שמר

מתכנן לקוי ומאחזקה לא נכונה. חלק מתדמיתו של הוורד כצמח "מפונק" נובעת מכך שלעתים נשתלו זני ורדים שאינם מתאימים לגינון הציבורי ולכן כשלו. למעשה, הוורד נוח יותר לגידול מהמקובל לחשוב. אם נשתול זני ורדים שהוכיחו את עצמם בגינון הציבורי, ונשלבם בתכנון נכון בגן ואף נשתול אותם לעתים ביחד עם מיני שיחים אחרים, נוכל להגדיל את היקף השימוש בהם בגן ולקבל תוצאות נאות ולא מאכזבות.

ברמר שטאודמסיק; צילום: עינבל לוריה

מטרת דפון זה לעודד שתילת ורדים בגן ולכוון את המתכנן, הגנן והחובב בבחירת זן הוורד המתאים מתוך המבחר העשיר הקיים בארץ. כמו כן, יוצגו הנחיות כלליות לתכנון שתילת ורדים ולאחזקתם לקבלת תוצאה מיטבית בגן.

תכנון השתילה

אינגריד ברגמן; צילום: אילן קרן-צור

תנאי הארה: מרבית הוורדים זקוקים לתנאי הארה גבוהים יחסית (לפחות כשש שעות שמש ביום). הזנים 'נוק אוטי', 'דה פיירי', 'מיי ולנטיין' מתאימים אף להצללה חלקית.

ניקוז: הוורדים זקוקים לקרקע מנוקזת היטב כדי למנוע מחלות קרקע ונמטודות. בקרקע שגידלו בה ורדים בשלוש השנים האחרונות, מומלץ להחליף את האדמה בבור השתילה.

עומק הקרקע: עומק הקרקע בערוגות ורדים חייב להיות לפחות 40 ס"מ. אוורור: לקבלת מופע אופטימלי של הוורדים ולהקטנת מחלות יש לשתול את הוורד במקום מאוורר ובמרווחי שתילה מתאימים, כדי לאפשר תנועת רוח קלה.

פרדי; צילום: אביגיל הלר

בעת בחירת עצים או מיני שיחים שיינטעו סמוך לוורדים, יש לקחת בחשבון את מידת התחרותיות או התוקפנות של שורשי מינים אלו ואת מידת הצללתם על הוורדים. לפיכך, מומלץ לשתול את הוורדים במרחקים מתאימים.

יש לציין כי הוורדים רגישים לרמות גיר גבוהות בקרקע.

לאחר שמוודאים את מקום השתילה המיטבי, מתחילים בהכנת הקרקע ובורות השתילה.

הכנת קרקע

הכנת קרקע קפדנית כשלושה חודשים לפני שתילת צמחי הגן בכלל, והוורדים בפרט, תבטיח תוצאות מיטביות.

- יש להדביר עשבייה רב-שנתית לפני השתילה.
- הכנת הקרקע צריכה להיות בכל שטח הגן ולא רק בבור השתילה.

יש להצניע קומפוסט (מטיב מאושר על פי הקריטריונים המופיעים במפרט הבין-משרדי לגינון פרק 41) בכמות של כ-20 ליטר למ"ר, ולתחח לעומק של כ-20 ס"מ לפחות. פעולה זו תיעשה רק אם הכנת הקרקע מבוצעת שלושה חודשים לפני מועד השתילה ולא בסמוך לו. יש להוסיף זרחן ואשלגן על פי בדיקות קרקע. אם לא מתבצעות בדיקות קרקע, מוסיפים אשלגן וזרחן לפי פרק 41 במפרט הבין-משרדי (דשן זרחני: 120 גרם למ"ר; דשן אשלגני: 60 גרם למ"ר). יש להצניע את דשן היסוד עם הקומפוסט.

שתילה

הרמוני; צילום אביגיל הלר

מומלץ מאוד לשתול ורדים חשופי-שורש הנמכרים בחורף, תוך הקפדה על הוראות השתילה. אזור תפוח ההרכבה או הסתעפות הענפים הם האזורים החשובים ביותר בוורד, ומהם מבצבים ענפי ההתחדשות (ענפי מים) כל חייו. יש להקפיד על כך שאזור זה יהיה בגובה של כ-2-3 ס"מ מעל פני הקרקע לאחר נחיתת הקרקע לגובה הסופי. רצוי לחפור את בורות השתילה מראש, לפני הבאת השתילים לשטח.

מומלץ לערבב באדמת הבור דשן איטי שחרור ביחס של 2:1:2 כמו 22:12:18 כולל מיקרו-אלמנטים, אשר משך שחרורו כ-8 חודשים, בכמות של 50 גרם למ"ר. שתילת ורדים חשופי-שורש:

חשוב לזכור כי שתילים חשופי-שורש רגישים מאוד להתייבשות, ולכן יש לשתול אותם סמוך ככל האפשר למועד הרכישה. יש לחפור בור שתילה בממדים של לפחות 40x40x40 ס"מ. במרכז הבור יוצרים תלולית של אדמה שגובהה כמחצית מעומק הבור, ועליה מניחים את שורשי הוורד. מומלץ שלא לקטום את השורשים אלא פורשים אותם על התלולית כך שיפנו לכיוונים שונים. מכסים את השורשים ומהדקים קלות בידיים. השקיית רוויה הינה קריטית לקליטת

ברון דה רוטשילד וג'סט ג'וי; צילום: אילן קרן-צור

השתיל. חשוב להקפיד על קרקע לחה ורוויה ועל מניעת היווצרות כיסי אוויר. תהליך קליטת הוורד אורך שישה שבועות לפחות. בתקופה זו יש להקפיד על רטיבות מתמדת באזור בית השורשים. בעת עצירת גשמים יש להקפיד על השקיה.

שתילת ורדים במכלים: ורדים במכלים נמכרים במהלך השנה כולה. בור השתילה יהיה גדול בכ-30% מגודל המכל. מחלצים את הוורד בזהירות מהמכל, תוך הקפדה על שלמות גוש השורשים, וממקמים אותו בתוך הבור כך שאזור ההרכבה יהיה בגובה כ-2-3 ס"מ מעל פני הקרקע. מכסים באדמה ומשקים את הוורד בנדיבות (עד לרוויה).

תהליך קליטת הוורד אורך שבועות אחדים, שבמהלכם חיוני לשמור על רטיבות הקרקע. לא מדשנים בתקופת הקליטה.

חיפוי קרקע

גינת ורדים בית שמש; צילום: אביגיל הלר

מומלץ לפזר חיפוי קרקע על פני הערוגה בגובה של כ-10 ס"מ לפחות, להפחתת איבוד המים, למניעת גדילת עשבים ולשיפור תנאי הגידול. חיפוי מחומרים אורגניים עדיף. יש להתרחק מתפוח ההרכבה ולהקפיד שלא לכסותו, כדי לאפשר התחדשות ענפים באזור ההרכבה.

השקיה

הוורדים הם שיחים רב-שנתיים, שיש להשקותם בדומה לשיחים רב-שנתיים אחרים בגינה. יש להבדיל בין השקיית ורדים הנשתלים באדמה לבין השקיית ורדים הנשתלים במכלים. כמו כן, יש להבדיל בין השלב הראשון של תהליך קליטת השתיל לבין שתיל בוגר שכבר התבסס בקרקע. לעתים קרובות עולות שאלות בדבר כמות המים הנדרשת, תדירות ההשקיה וכדו', אך קשה מאוד לענות עליהן באופן גורף, כיוון שהן תלויות באזור האקלים שבו נשתל השיח, בסוג הקרקע, בעומקה ובתנאי מזג האוויר המשתנים. בדפון זה נציג להלן את העקרונות להבנת ההשקיה, עקרונות הנכונים למרבית השיחים הרב-שנתיים. ראשית, יש להבדיל בין השלב הראשון של תהליך קליטת השתיל לבין שתיל בוגר שהתבסס בקרקע:

השקיה בשלב השתילה

בעונת החורף שותלים בד"כ שתילים חשופי-שורש או ארוזים בשקית. שתילים אלו רגישים מאוד להתייבשות השורשים, ולכן בשבועיים-שלושה הראשונים, עד פריצת העיניים והלבולב, יש להשקות לרוויה פעם ביום-יומיים, בהתאם למזג האוויר. מומלץ להשקות בשעות הבוקר, תוך בקרה על מניעת עודפי מים. לאחר פריצת העיניים ניתן לרווח את ההשקיה לכל יומיים עד שלושה ימים, בהתאם למזג האוויר.

קוקטייל; צילום: רונזה אמארה

השקיית שתיל בוגר

תהליך קליטת השתיל במקומו החדש נמשך כ-45 ימים. לאחר סיום תהליך הקליטה יש להשקות פעם-שלוש פעמים בשבוע, בהתאם למזג האוויר ולסוג הקרקע שבה גדל הצמח. הכמות הממוצעת לשתיל בשיא הקיץ היא 5 ליטרים ליום לפי המקדם 0.65. בעיה שכיחה מאוד בהשקיה היא הופעת רטיבות

בקרום העליון של הקרקע, המובילה למסקנה שהצמח קיבל די מים, אך בפועל החלק העמוק שבו מצויים השורשים, נותר יבש. לפיכך, מומלץ לבדוק את יעילות ההשקיה באמצעות חפירה בסמוך לוורד ובדיקת הלחות של האדמה בעומק בית השורשים.

השקיית ורדים שנשתלו במכלים

השקיית ורדים במכלים שונה מהשקיית ורדים השתולים באדמת הגינה. התערובת במכלים היא תערובת קלה יותר מהאדמה שבגינה, לכן יש להשקות בתדירות של פעם עד שלוש פעמים בשבוע, עד אשר ייצאו מים מתחתית המכל (עד נגירה). במקרה שהעציץ מוצב על תחתית, יש להקפיד לרוקן אותה בתום ההשקיה למניעת המלחה וריקבון.

מצב של חוסר השקיה, ללא נגירה מספקת, עלול ליצור המלחה של תערובת האדמה והצטברות של חומרים המזיקים לצמח, לכן יש לבצע שטיפה מדי חודשיים עד שלושה חודשים.

גינת ורדים בקיבוץ עברון; צילום: אביגיל הלר

השקיית ורדים תבצע אך ורק באמצעות טפטפות. דרך פיזור הטפטפות חשובה מאוד. בזנים הקטנים והבינוניים מקבוצות הפלורובונדה, פוליאנתה ומיניאטורים - ניתן

להסתפק בד"כ בטפטפת אחת לוורד. בזנים גדולים בממדיהם, כמו שיחים, מכלואי-התה ומטפסים, יש לתכנן בהתחלה שתי טפטפות לכל שתיל, שתותקנה על גבי שלוחת הטפטוף במרחק של 15 ס"מ זו מזו. לאחר כשש שנים מומלץ להתקין השקיה היקפית - שלוחת טפטוף טבעתית של ארבע טפטפות ברדיוס של כ-20-30 ס"מ סביב הוורד.

גיזום

יש לזכור כי בתנאי האקלים של הארץ גיזום חריף בוורד שנה אחר שנה עלול לגרום להתנוונותו!

בקרב מרבית הגננים מקובל לבצע גיזום חורפי נמוך, כמקובל בארצות בעלות אקלים קר. גיזום זה אינו מתאים לתנאי האקלים של אזורנו, ויגרום להתנוונות ולתמותה מהירה יותר של הוורדים. הגיזום החורפי מתבצע בעיקר בשיחים בעלי ענפים זקופים ולא קשתיים, לאחר שהוורדים נכנסים לתרדמה. מטרתו של הגיזום היא מניעת הזדקנות השיח, עידוד פריצת ענפים חדשים מאזור ההרכבה, סילוק ענפים יבשים וחולים ושמירה על בריאות הצמח. יש לבצע גיזום בהתאם למצב שיח הוורד ולתנאי האקלים באותה שנה. בחורפים שבהם הוורדים ממשיכים לפרוח, אין צורך לבצע גיזום. קיטום פריחה נבולה יכול לסייע להארכת תקופת הפריחה במרבית הזנים. חשוב להסיר ענפי כנה פורצים ("חזירים"/"סורים"), בכדי שלא ישתלטו על צמח הוורד.

בגיזום משתמשים במזמרה חדה במיוחד. בגיזום הסחה ודילול של ענפים שקוטרם גדול מחצי סנטימטר, מומלץ למרוח משחת גיזום בהירה המונעת חדירת מחלות ומזיקים דרך הפצע אל תוך הענף.

בקרוב יפורסם דפון מפורט בנושא גיזום ורדים.

דישון וטיוב קרקע

לקבלת צמיחה מיטבית ושפע פריחה יש להעשיר את הקרקע בחומרי הזנה לצמח. מומלץ לפזר קומפוסט לקראת סוף החורף בכמות של 5 ליטרים לשיח. פיזור נוסף של קומפוסט אפשרי גם בסוף הקיץ. יש להצניע קלות לעומק של עד 5 ס"מ ולהימנע מפיזור על תפוח ההרכבה. החל מהשנה

השנייה, מומלץ להוסיף דשן מבוקר שחרור ביחס של 2:1:3 בעונת האביב לאחר הבלבוב בכמות של 30-50 גר' לצמח, בהתאם להוראות היצרן.

מחלות ומזיקים

שימוש בזנים עמידים למחלות, מיקום מיטבי בגינה ומניעת עקות מהצמח יקטינו מאוד את הנגיעות במחלות ובמזיקים. אם הנגע חמור מאוד ופוגע בפריחה או אם הוא גורם לנשירת עלים חזקה, כדאי לטפל בו בחומרי הדברה מורשים בגן הנוי כמו פוליקור ודומיו. זני הורדים העמידים יותר למחלות והמתאימים גם לגינון הציבורי יפורטו בהמשך.

ורדים בגינון הציבורי

מופע הפרח הצבעוני בעל העלים הגדולים והירוקים אהוב מאוד על הציבור. קיימים זני ורדים שאינם דורשים עבודה רבה ביחס לזני ורדים אחרים, והללו מתאימים במיוחד לגינון הציבורי. זנים אלו יכולים לפרוח בשפע גם ללא גיזום חורפי או עם גיזום יחיד אחת לכמה שנים, ובחלקם ניתן אף לבצע בחורף גיזום "תספורת" במגזמת מכנית או במספרי גדר שאינם דורשים מומחיות מיוחדת. בגינון הציבורי במיוחד חשוב לשתול זני ורדים חזקים ועמידים למחלות כדי לחסוך בעבודה ובחומרי הדברה.

ורדים בגינון הפרטי

הפרח של ורדי גינון, בעיקר של מכלואי-התה, הוא יפה, אצילי וריחני בגינה, ואף מתאים לקטיף לאגרטל. המגוון הגדול של השימושים בוורד בגינה, כמו שיחים זקופים, שיחים קשתיים, מטפסים, משתרעים, ורדים על גזע ועוד, הוא המשפיע באופן חיובי על בעל הגינה לגדל ורדים. ורדים בגינה פרטית מתאימים לשתילה כבודדים או בקבוצה קטנה, בשילוב בערוגה הפורחת עם מיני עשבוניים רב-שנתיים או עם פרחים עונתיים.

זני הורדים המומלצים לגינות פרטיות הם לעתים "מפונקים" יותר ודורשים אחזקה גבוהה יותר מאשר בגינון ציבורי. ורדים בגינון הפרטי ניתן לשלב עם צמחי נוי אחרים, כך שתיווצר גינה פורחת וריחנית כל עונות השנה, גם בעונה שבה הורדים אינם פורחים. לגינון הפרטי מתאימים גם ורדים הדורשים "טיפול-יתר" מבעל הגינה, מבחינת עיצוב, תמיכה, גיזום, השקיה, דישון וטיפול במחלות. בזנים אלו לא עסקנו בדפון זה.

רשימת הזנים המומלצים לגינון

רשימת זני הורדים המומלצים לגינון מופיעה בטבלה שלהלן, וממוינת על פי צבעי הפרח והשימושים הנפוצים בגן.

• שיחים קשתיים לרקע

ורדים גבוהים מ-2 מ' הנטועים בחלקו האחורי של הגן ומשמשים כהסתרה או כרקע לצמחים נמוכים יותר; פורחים פעם בשנה או כמה פעמים בשנה; לחלקם פרי קישוטי.

• ערוגות צבע

ורדים עד 2 מ' המשמשים כצמחים פורחים לשם יצירת כתמי צבע בגן או שהם נטועים "בגובל אנגלי" לצד רב-שנתיים פורחים; ורדים בעלי פריחה חוזרת. רובם ניתנים לרכישה גם כשתילים "מעוצבים על גזע".

• ורדי כיסוי ושיחים נמוכים

ורדים נמוכים או משתרעים עד גובה 60 ס"מ, ניתנים לשילוב עם צמחי כיסוי אחרים או בערוגות רב-שנתיות.

• **מטפסים ומשוטטים**

ורדים מטפסים מעל 3 מ' המשמשים ככיסוי לפרגולות או לעמודים פורחים.

• **ורד יחיד מעוצב (אקסמפלר)**

ורדים הנשתלים בגן כצמח יחיד, מעוצב, להדגשה, למיקוד המבט, לפיסול וכו'.

שימושים					מרחק שתילה (מטרים)	פריחה	צבע	שם זן לועזי	שם זן עברי
ורד יחיד מעוצב (אקסמפלר)	מטפסים ומשוטטים	ורדי כיסוי ושיחים נמוכים	ערוגות צבע	שיחים קשתיים לרקע					
			+		0.8	חוזרת	אדום	Ingrid Bergman	אינגריד ברגמן
	+				2	חוזרת	אדום	Blaze	בלייז
			+		0.6	חוזרת	אדום	Heinzel männchen	היינזל מנשן
			+		0.8	חוזרת	אדום	Westmont	ווסטמונט
			+		0.8	חוזרת	אדום	לא ידוע	ח-2
		+	+		0.4	חוזרת	אדום	Carmen	כרמן*
			+		0.8	חוזרת	אדום	La Sevillana	לה סוויילאנה
			+		0.8	חוזרת	אדום	Look Good Feel Better	לוק גוד פיל בטר*
		+	+		0.6	חוזרת	אדום	My Valentine	מיי ולנטיין
			+		0.8	חוזרת	אדום	Red Simplicity	מקרנה
		+	+		1	חוזרת	אדום	Mainaufeuer	נהר האש
			+		0.8	חוזרת	אדום	Knock Out	נוק אאוט*
			+		0.8	חוזרת	אדום	Sarek	סארק*
					1	חוזרת	אדום	Red Meidiland	רד מיידילנד
+	+			+	1.5	חוזרת	אדום וצהוב מעורב	Cocktail	קוקטייל
			+		0.8	חוזרת	אדום מעורב	Bolchoi	דנה*
			+		0.8	חוזרת	ורוד	Elain Paige	איליין פייג*
			+		0.8	חוזרת	ורוד	Bella Rosa	בלה רוזה
+	+				1.5	אביב	ורוד	Ghita	גיטה*
			+		0.8	חוזרת	ורוד	Yengo	יינגו*
	+				1.5	חוזרת	ורוד	Lawinia	לביניה
				+	1	אביב	ורוד	Ferdy	פֶרדי
					0.6	חוזרת	ורוד	Pinkie	פינקי
			+		0.8	חוזרת	ורוד	Simplicity	פוריה
+				+	1	אביב	ורוד	Kazanlik	קזנליק
	+			+	1.2	חוזרת	ורוד-אדמדם	Ragged Robin	רָגֵד רוֹבִין
			+		0.8	חוזרת	ורוד בהיר	Eterna	אטרנה
	+			+	1	חוזרת	ורוד בהיר	Bremer Stadtmusikanten	ברמר שטאטמוסיקנטן

שימושים						פריחה	צבע	שם זן לועזי	שם זן עברי
ורד יחיד מעוצב (אקסמפלר)	מטפסים ומשוטטים	ורדי כיסוי ושיחים נמוכים	ערוגות צבע	שיחים קשתיים לרקע					
			+		0.8	חוזרת	ורוד כהה	Baronne E. de Rothsheld	ברוך דה רוטשילד
	+				1.5	חוזרת	ורוד כהה	Gertrude Jekyll	גרטרוד ג'קיל
	+				1.5	חוזרת	ורוד כהה	Natalie	נטלי*
			+	+	0.8	חוזרת	ורוד לבן	Rosa multiflora nana hort.	ורד רב-פרחים 'ננסי' (ננה)
			+		0.8	חוזרת	כתום	Montfort	מונפורט*
	+			+	1.5	אביב	כתום	Pat Austin	פט אוסטין
			+		0.8	חוזרת	כתום	Flirting	פלירטינג*
			+		0.8	חוזרת	כתום בהיר	Just Joey	ג'סט ג'וי
		+	+		0.4	חוזרת	כתום בהיר	Rift	ריפט*
		+	+		0.4	חוזרת	כתום-ורוד	Chipper	צ'יפּר
	+				1.5	חוזרת	כתום מעורב	William Moris	ויליאם מוריס
			+		1	חוזרת	כתום סלמון	Harmonie	הרמוני
			+		1	חוזרת	לבן	Iceberg	אייסברג
	+			+	2	חוזרת	לבן	Iceberg Climbing	אייסברג מטפס
	+				2	אביב	לבן	Rosa banksiae banksiae	ורד בנקסי 'לבן'
+				+	1.5	אביב	לבן	Rosa canina	ורד הכלב
			+		0.8	חוזרת	לבן	Starry Night	סטארי נייט*
		+	+		0.4	חוזרת	סגול	Lavender Jewel	לוונדר ז'ול
			+		0.8	חוזרת	צהוב	Allgold	אול גולד
	+			+	1.5	חוזרת	צהוב	Golden Celebration	גולדן סלבריישן
	+				1.5	חוזרת	צהוב	Golden Showers	גולדן שאוארס
	+				2	אביב	צהוב	Rosa banksiae lutea	ורד בנקסי 'צהוב'
+			+		1	חוזרת	צהוב	Freedom	פרידום

ורדים לביא; צילום: חיים סטף

* זנים חדשים.